

МІСЦЕ ТА РОЛЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПРАВНИЧОЇ НАУКИ УКРАЇНИ

Нікітін А. А.

ВСТУП

Отримання Україною статусу країни-кандидата на членство в Європейському Союзі заклали новий шляху фундаментальних змін. Зближення з країнами ЄС стало підставою для прийняття Україною нових зобов'язань, і в першу чергу приведення національного законодавства у відповідність до законодавства країн-членів ЄС, впровадження в практику застосування ефективного захисту прав свобод та інтересів конкретної особи та суспільства в цілому, з метою утвердження впевненої позиції України на світовій арені як демократичної та правової держави.

Статтею 3 Конституції України задекларовано статус України як соціальної держави, де людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність та безпека є найвищою соціальною цінністю, а тому органи державної влади повинні забезпечувати ефективний механізм захисту порушених та (або) невизнаних прав і законних інтересів людини і громадянина.

Судочинство у цілому світі формує враження про рівень демократичності державної влади в країні та показує рівень довіри суспільства до неї. Саме тому якість кримінального процесу та прийнятих судових рішень мають виняткове значення. Кожна особа в Україні має право на законне, справедливе, неупереджене правосуддя та оскарження незаконних дій чи бездіяльності органів державної влади.¹

¹ Jurisprudence and fundamentals of legal behaviour in modern civil society (Правознавство та основи правової поведінки в сучасному громадянському суспільстві): collective monograph / V.M. Halunko, K.M. Hlynyanaya, Ye.O. Kharytonov, O.I. Kharytonova, Z.R. Kisil, P.P. Latkovskiy, P.S. Liutikov, S.V. Mazurenko, O.O. Shkuta, Tertyshnyk V.M., O.V. Todoshak, O.M. Zaiets – Lviv-Torun : Liha-Pres, 2019. – 200 p. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-168-1/129-145>

Саме норми кримінально-процесуального законодавства мають виняткове значення у процесі реалізації права особи на законне, справедливе, неупереджене, об'єктивне та прозоре правосуддя². Євроінтеграційний вектор розвитку України зумовлює необхідність гармонізації українського кримінального процесуального законодавства до законодавства Європейського Союзу.

1. Становлення та розвиток кримінального процесуального законодавства України в процесі реформування сучасної правничої науки

За справедливим твердженням Л. Лобойко забезпечення ефективності кримінальної процесуальної діяльності являється одним із елементів функціонального призначення якості кримінального процесуального закону³. Його висока якість завжди залишалася принциповою умовою ефективної реалізації кримінально-процесуальної політики держави.

З дня проголошення Україною незалежності гостро постало питання оновлення національного законодавства. Науковці неодноразово наголошували на тому, що КПК України 1960 р., який проіснував більше двадцяти років періоду української незалежності, насправді не відповідав вимогам часу і потребам регулювання суспільно-правових відносин у кримінально-процесуальній сфері.

Кримінальне процесуальне законодавство постійно перебуває в процесі свого реформування та розвитку, у зв'язку з чим найбільше змін і доповнень до КПК 1960 р. було внесено саме після проголошення незалежності України.

Так, Законом України від 15 грудня 1992 р. з КПК було вилучено поняття «соціалістичний», назву «УРСР» змінено на «Україна», вилучено посилення на Основи кримінального судочинства СРСР і союзне законодавство.

² Halunko Vira, Shkuta Oleh, Predmestnikov Oleh, Petrenko Nataliia, Holenko Nina. (2021) International experience in assessing the effectiveness of law enforcement agencies in crime prevention (Зарубіжний досвід оцінки ефективності правоохоронних органів у сфері запобігання злочинності) *Cuestiones Políticas*. Vol. 39 № 68 (enero-junio 2021). P. 343-355. Emerging Sources Citation Index (ESCI) Web of Science DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3968.21>

³ Л. Лобойко *Якість кримінально-процесуального закону – запорука його ефективної реалізації*. Актуальні проблеми вдосконалення кримінально-процесуального законодавства: Всеукраїнська науково-практична конференція. Національний університет Одеська юридична академія. Одеса. Україна 2017

Законом від 19 грудня 1992 р. «Про адвокатуру», а в подальшому ст. 45–48 КПК України значно розширено права адвоката у кримінальному судочинстві, змінено і пріоритети завдань кримінального судочинства в цілому (ст. 2 КПК України).

Вперше визначено завдання «охорони прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». Посилено процесуальний контроль суду за діями органів дізнання та досудового слідства. Законодавчо закріплено обов'язок в усіх випадках затримання особи обов'язково повідомляти родичів або близьких затриманого. Стало можливим оскаржити рішення слідчого, органу дізнання, прокурора про відмову в порушенні чи закритті кримінальної справи та ін.⁴

Прийняття 28 червня 1996 року Конституції України заклало початок глобальних перетворень не лише у сфері кримінальної юстиції, а й в цілому у правовій системі держави. Саме Конституцією України були сформовані основні концептуальні підходи для подальших змін у кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві, описано нову систему судоустрою країни, яка повинна була запрацювати не пізніше п'яти років з моменту його прийняття⁵, розпочато розробку нової судової реформи.

Проте лише 21 червня 2001-го, за декілька днів до закінчення дії Перехідних положень Конституції України Верховна Рада України прийняла низку законів, якими й була запроваджена так звана «мала судова реформа». В ході таких масштабних реформаційних процесів були внесені зміни і до КПК 1960 року, завдяки яким в кодексі з'явилися статті щодо змагальності та диспозитивності, судових доручень, уточнювався порядок обрання запобіжних заходів, процедура апеляційного та касаційного провадження, запроваджено перегляд судових рішень у порядку виключного провадження тощо. Фактично в ході «малої судової реформи» в кримінальному процесі було запроваджено сучасну модель судоустрою в сфері кримінальної юстиції, яка, хоч і дещо видозмінена, але все ж таки отримала своє подальше законодавче закріплення і в КПК 2012 року.

Варто констатувати, що всі зміни, які вносилися до КПК 1960 року не могли повністю приховати архаїчність та «радянське

⁴ Савонюк Р. Кримінально-процесуальний кодекс України: змістовна характеристика та еволюція розвитку // Кримська світлиця. – 20.01.2012. – № 3.

⁵ Конституція України Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

минуле» даного нормативно-правового акту, його складну та інколи нелогічну структуру, що також вказувало на необхідність більш кардинальних змін нормативного забезпечення кримінальної процесуальної діяльності.

На необхідність ухвалення нового Кримінального процесуального кодексу неодноразово вказували також як національні, так і міжнародні експерти, а тому робота зі створення такого документу, тією чи іншою мірою тривала із самого початку проголошення Україною незалежності.

В Концепції реформування кримінальної юстиції, затвердженої Указом Президента України 8 квітня 2008 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів», передбачено, що закінчення процедури розроблення та прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України є однією з умов виконання зобов'язань, узятих нашою державою перед Радою Європи⁶.

За весь час всього на експертизу до Ради Європи було подано 4 законопроекти КПК України (2004, 2007, 2009 та 2011 років), у зв'язку з чим можна зробити висновок, що робота над створенням нового Кримінального процесуального кодексу дійсно проводилася, хоча й була не дуже результативною.

Так, 27 серпня 2008 року було затверджено план заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції⁷, яким було встановлено чіткий строк розробки нового Кримінального процесуального кодексу України – вересень 2008 року, проте лише в 2009 році все ж таки на громадське обговорення було винесено проект нового Кримінального процесуального кодексу, розробленого робочою групою Міністерства юстиції спільно з

⁶ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» [...] Указ Президента України; Концепція від 08.04.2008 № 311/2008 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008#Text>

⁷ Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України Розпорядження Кабінету Міністрів України; План, Заходи від 27.08.2008 № 1153-р Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2008-%D1%80#Text>

Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права при Президентові України⁸.

Проте, 17 серпня 2010 року Указом Президента України № 701/2014 знову було створено Робочу групу з питань реформування кримінального судочинства, яка все ж таки розробила новий проект КПК України.

13 квітня 2012 року, багаторічні наукові та практичні заклики щодо необхідності комплексного науково-обґрунтованого підходу до підготовки та ухвалення нового КПК з метою увідповіднення його вимогам сьогодення, з урахуванням законодавства Європейського Союзу та міжнародних спрямованих на захист прав людини, були реалізовані законодавцем у формі прийнятого Кримінального процесуального кодексу України, який вступив у дію 19 листопада 2012 року.

У КПК України 2012 року кримінальний процес отримав свою якісно нову форму, порівняно з КПК 1960 року. У ньому відображено положення, раніше не відомі кримінально-процесуальному законодавству України.

Так, наприклад, в ст. 9 КПК 2012 року вперше на рівні закону вказувалася необхідність враховувати практику Європейського суду з прав людини в процесі застосування кримінального процесуального законодавства. Були введені абсолютно нові інститути, наприклад, інститут угод у кримінальному процесі, який ставив за мету спрощення кримінального процесу та можливість застосування медіації в процесі розслідування, розгляду і вирішення кримінальних правопорушень. Статтею 45 КПК України чітко встановлено, що захисником у кримінальному провадженні може бути виключно адвокат, тим самим заборонивши здійснювати захист «фахівцям у галузі права». З'явилася окрема глава «Засади кримінального провадження», вперше законодавець закріпив 22 загальні засади, відповідно до яких має здійснюватися кримінальне судочинство; немає стадії порушення кримінальної справи, стадії дізнання і досудового слідства об'єднані в одну – досудове розслідування, яка розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань; запроваджено нову форму діяльності прокурора – нагляд у формі процесуального керівництва; з'явилися нові суб'єкти кримінального

⁸ Еволюція кримінального процесуального законодавства за роки незалежності України. Режим доступу: URL: http://old.loga.gov.ua/oda/ter/justice/news/2009/10/22/news_11236.html?template=33

провадження (слідчий суддя, суд присяжних), запроваджений інститут угод і ін. Структурно кодекс складається з 615 статей, двох прикінцевих і 26 перехідних положень, об'єднаних у 46 глав і 11 розділів. Треба зазначити, що кримінальне процесуальне законодавство України має свою багатовікову історію, свій розвиток і походження⁹.

Саме в КПК України 2012 року вперше на законодавчому рівні було чітко визначена необхідність розмежовувати злочини та кримінальні проступки, а також сформульовано особливості розслідування останніх. Положення КПК України 2012 року, які стосуються кримінальних проступків, могли набути чинності тільки після внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України. Планувалося, що це буде зроблено майже одразу після прийняття КПК України 2012 року, велась мова навіть про розробку нового кодексу – Кодексу про кримінальні проступки. По факту таких змін довелося чекати вісім років, адже лише 1 липня 2020 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». Слід також підкреслити, що з усіх можливих способів регулювання кримінальних проступків (створення нового кодексу, створення окремого розділу в КК тощо) законодавець обрав найлегший, адже в новій редакції ст. 12 КК колишні злочини невеликої тяжкості фактично були перейменовані у кримінальні проступки. Саме в КПК України 2012 року фактично було завершено реформування прокуратури в частині здійснення досудового розслідування, адже відповідно до нового кодексу функції слідства мали перейти новому органу – Державному бюро розслідувань. Задля недопущення колапсу правоохоронної системи через неможливість розслідування прокуратурою злочинів законодавець у Прикінцевих положеннях КПК України 2012 року передбачив, що положення, які стосуються діяльності Державного бюро розслідувань у кримінальному процесі, набирають чинності з початку діяльності ДБР, але не пізніше п'яти років з дня набрання чинності КПК України 2012 року. Відповідно, протягом цим п'яти років ДБР мало розпочати свою роботу. Проте, як свідчить практика, п'ятирічного терміну може бути недостатньо для завершення відповідної реформи. Власне, так і сталося при створенні Державного

⁹ Кримінальний процесуальний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-VI#Text>

бюро розслідувань, адже по закінченні цього терміну бюро так і не розпочало роботу. Ситуація, що сталася, була критичною, адже несанкціоноване розслідування злочинів, підслідних ДБР, іншими органами досудового розслідування могло стати причиною визнання всіх зібраних доказів недопустимими через «неналежний суб'єкт» збирання доказів. У зв'язку з цим Генеральною прокуратурою України було запропоновано використовувати положення ч. 5 ст. 36 КПК України 2012 року, відповідно до якого прокурори відповідних рівнів могли передоручати кримінальні провадження іншим органам досудового розслідування в разі «неефективного досудового розслідування». В Генеральній прокуратурі України визнали, що неможливість ДБР проводити досудове розслідування через відсутність самого органу має розцінюватися саме як неефективність, а тому такі кримінальні провадження повинні передоручатися іншим органам досудового розслідування. Науковці та практики з такою позицією категорично не погоджувалися, адже положення ч. 5 ст. 36 КПК України 2012 року мають застосовуватися до одних і тих самих органів досудового розслідування, можлива лише заміна стосовно території чи інстанції¹⁰.

КПК України 2012 року суттєво змінив модель кримінального провадження, що в подальшому викликало багато питань та суперечок серед теоретиків і практиків.

Незважаючи на все викладене вище Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року об'єднав і отримав правову систематизацію норм, що регулюють правовідносини, які виникають у зв'язку з заявою чи повідомленням про кримінальне правопорушення, її досудовим розслідуванням, судовим розглядом та виконанням вироку суду, а відтак КПК України став основним і єдиним законодавчим актом, який визначає процедуру кримінального судочинства в державі¹¹.

¹⁰ Еволюція кримінального процесуального законодавства за роки незалежності України. Режим доступу: URL: http://old.loga.gov.ua/oda/ter/justice/news/2009/10/22/news_11236.html?template=33

¹¹ Larysa Arkusha, Maksym Korniienko, Anastasiia Berendieieva. Criminal activity in ukraine in the light of current conditions. Amazonia Investiga . Vol. 8 Núm. 24: 386 – 391/ diciembre 2019. p/ 386-391.

2. Сучасний стан кримінального процесуального законодавства України в процесі реформування правничої науки

Сьогодні Україна перебуває на складному шлях європейської інтеграції, що зумовлює необхідність дослідження низки актів міжнародного законодавства з метою адаптації українського законодавства до законодавства Європейського Союзу.

Дослідження кримінального та кримінально-процесуального права Європейського Союзу, дає нам підстави стверджувати, що сьогодні немає єдиного нормативного акту, який би врегулював кримінальні та кримінально-процесуальні відносини країн учасниць ЄС.

Незважаючи на це, країни, що входять до ЄС, вирізняються широким досвідом ефективного здійснення кримінального судочинства, що може послужити Україні в процесі реформування її норм чинного кримінального процесуального законодавства.

Попри демократизацію норм КПК України практика свідчить про наявність суттєвих недоліків у процесі реалізації норм кримінально-процесуального законодавства.

Так, наприклад ст. 214 КПК України передбачено процедуру подання та реєстрації заяви про кримінальне правопорушення. Законодавцем визначено, що заява про кримінальне правопорушення має бути внесена слідчим чи прокурором не пізніше 24 год. до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Однак така норма не виключає проблеми несвоєчасного внесення відомостей про кримінальне правопорушення, оскільки слідчі та прокурори мають звичку «сортувати» такі заяви, що призводить до порушення права особи на своєчасне реагування органів державної влади на вчинене кримінальне правопорушення¹².

Також ст. 284 КПК України передбачає, що однією з підстав закриття кримінального провадження є вирок по такому кримінальному провадженню. У попередньому Кримінально-процесуальному кодексі України законодавець передбачив, що відмова у порушенні кримінальної справи або закриття кримінальної справи за відсутністю (події) складу злочину унеможлиблювала порушення аналогічної кримінальної справи. Наразі порядок, передбачений чинним КПК України, зумовлює проблему порушення кримінального провадження за одним і тим самим фактом. При цьому достатнім є лише внесення заяви до Реєстру досудових

¹² Кримінальний процесуальний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-VI#Text>

розслідувань. Така практика свідчить про те, що навіть у випадку закриття кримінального провадження не виключено проведення повторних слідчих дій у повному обсязі.

Науковці відзначають, що у чинному Кримінальному процесуальному Кодексі України однією із новел стало збільшення контролю суду над дотриманням прав, свобод та інтересів громадян. Цей контроль передбачає застосування слідчим суддею заходів щодо забезпечення кримінального провадження. Статистичні дані свідчать, що найбільш поширеними клопотаннями щодо забезпечення прав, свобод та інтересів громадян стали клопотання про надання тимчасового доступу до речей та документів. Зазвичай, з таким клопотанням звертаються особи з боку обвинуваченого. Доступ надається виключно на підставі ухвали слідчого судді. Сьогодні, на нашу думку, правовою прогалиною законодавця є відсутність вичерпного переліку документів, які необхідно долучати до вищевказаного клопотання. Ця проблема зумовлює велику кількість ухвал суду про відмову у наданні доступу до визначених речей та документів. Часом і самі судді недбало ставляться до питання долучення необхідних документів до клопотання, які могли б мати вагомe значення під час розгляду кримінального провадження. Також відсутній чіткий механізм доведення необхідності вилучення документів та / або речей у зв'язку із загрозою їх знищення. Тому ми вважаємо, що існує необхідність визначення норми у Кримінальному процесуальному Кодексі України щодо порядку та підстав вилучення речей і документів.

На нашу думку, одним з недоліків КПК України є можливість здійснювати захист прав, свобод та інтересів особи виключно адвокатами. Досвід іноземних країн, зокрема й Німеччини, передбачає можливість виконувати вищевказану функцію не тільки адвокатом, а й іншими фахівцями у галузі права. Відповідно до параграфу 138 КПК Федеративної Республіки Німеччина викладачі права у німецьких вищих навчальних закладах також мають право здійснювати захист прав, свобод та інтересів особи. На наш погляд, така практика має сенс у кримінальному процесуальному законодавстві України, адже викладачі у сфері юриспруденції постійно підвищують свій науковий рівень у процесі викладання та можуть ефективно здійснювати захист прав та інтересів особи у суді¹³.

¹³ Holovnenkov, Pavlo. 2012. Criminal Procedure Code of the Federal Republic of Germany. Scientific and practical commentary and translation of the text of the law

Правники відзначають недоліки ст.ст. 220-221 КПК України. Відповідно до ст. 220 КПК України зазначено порядок розгляду клопотання про виконання будь-яких процесуальних дій. Клопотання сторони захисту, потерпілого і його представника чи законного представника, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, має бути розглянуте у строк не більше трьох днів з моменту подання та задовольнити вищевказане клопотання за наявності відповідних підстав. Стосовно результатів розгляду клопотання повідомляється особа, яка заявила відповідне клопотання. За наявності підстав, передбачених чинним законодавством, виноситься вмотивована постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, а у разі неможливості вручення з об'єктивних причин – надсилається їй. У ст. 221 КПК України законодавець передбачив порядок ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення. Слідчий і/або прокурор зобов'язаний за клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, надати їм матеріали досудового розслідування для ознайомлення, крім матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню. Відмова у наданні для ознайомлення загальнодоступного документа, оригінал якого знаходиться в матеріалах досудового розслідування, не допускається. Під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування особа, що його здійснює, має право робити необхідні виписки та копії. Правники наголошують на законодавчій прогалині стосовно відсутності строків повідомлення особи про результати розгляду клопотання¹⁴.

Статтею 303 КПК України значно звужує коло осіб, які мають право на судове оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора під час проведення досудового розслідування, а також підстави для такого оскарження¹⁵. Зокрема, відсутня норма, яка б регулювала можливість оскарження недотримання розумних строків

with the introductory article by Professor Uwe Hellmann «Introduction to Criminal Procedure Law of the Federal Republic of Germany. Berlin. Germany.

¹⁴ Tymoshyn, Vladymyr Vladymirovych. 2016. Shortcomings of the Criminal Procedure Code of Ukraine (Articles 220, 221). Kyiv. Ukraine.

¹⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-VI#Text>

слідства, а також подання скарг особами, що не мають статусу підозрюваних або потерпілих.

Аналізуючи кримінальний процес Франції, можна виокремити дві основні ознаки, які відрізняють його від англо-саксонської правової системи та підлягають критиці фахівців із Великобританії та Сполучених Штатів Америки. У Франції суддя наділений значними повноваженнями. Першою особливістю французького кримінального процесу є інститут попередньої експертизи обвинуваченого, яка проводиться головуючим суддею. Суддя досліджує достатність доказів для винесення обвинувального вироку. Однак, якщо суддя має сумніви щодо рішення по кримінальному провадженню, він має право сам провести розслідування, відвідати місце вчинення злочину¹⁶.

На нашу думку, така практика є доцільною і для України. Важливим є питання належності та допустимості доказів. У ст. ст. 87-89 КПК України закріплено підстави та процедура визнання доказів недопустимими. Проте судова практика свідчить про велику кількість кримінальних проваджень стосовно публічних осіб, які суд був змушений закрити через недостатність доказової бази, недопустимість чи неналежність доказів¹⁷.

Підсумовуючи викладене нам важко не погодитися з позицією Ю. Анеліна та О. Торбаса відносно того, що викликають занепокоєність й інші положення КПК України. Можливо, саме цим пояснюється частота, з якою продовжують вноситися зміни до відносно нового Кримінального процесуального кодексу. Так, за перші вісім років його функціонування його було змінено та доповнено понад вісімдесят разів. Для порівняння, за перші вісім років функціонування КПК 1960 року його було доповнено лише сім разів. Водночас, можливо, таке порівняння буде не зовсім коректним, адже сучасні політичні та правові реалії потребують постійного оновлення українського законодавства. В той же час нестабільність кримінального процесуального законодавства негативно впливає на процес правозастосування, адже вона вносить плутанину в процесі

¹⁶ Leheza, Yevhen. 2022. Illegal influence on the results of sports competitions: comparison with foreign legislation. *Ratio Juris UNAULA*, 17(34), 53-70. Retrieved from <https://publicaciones.unaula.edu.co/index.php/ratiojuris/article/view/1338>

¹⁷ Golovin, D., Nazymko, Y., Koropatov, O., & Korniienko, M. (2021). Electronic evidence: Problems of application in practice in proving crimes in the field of turnover of drugs, psychotropic substances. *Linguistics and Culture Review*, 5(S4), 1741-1753. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS4.1849>

розслідування, розгляду та вирішення кримінальних правопорушень¹⁸.

ВИСНОВКИ

Дослідження процесу становлення та розвитку кримінального процесуального законодавства України в процесі реформування сучасної правничої науки дали справедливі підстави для висновку, що багаторічні наукові та практичні заклики про необхідність комплексного науково-обґрунтованого підходу до підготовки та ухвалення КПК з метою увідповіднення його вимогам сьогодення, з урахуванням законодавства Європейського Союзу та міжнародних спрямованих на захист прав людини, в кінцевому результаті були реалізовані законодавцем у формі прийнятого Кримінального процесуального кодексу України, який вступив у дію 19 листопада 2012 року.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України створений у дусі демократичних цінностей, однак окремі його норми ще потребують реформування з метою покращення механізму захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина з урахуванням дослідженого досвіду деяких країн учасниць Європейського Союзу (Франції, ФРН та Великобританії).

Перспективи подальших досліджень полягають в: дослідженні досвіду окремих зарубіжних країн у контексті вдосконалення норм кримінального процесу; аналізу можливостей гармонізації українського кримінального процесуального законодавства з нормами права Європейського Союзу та розроблення ефективного механізму взаємозв'язків суб'єктів кримінального процесу.

АНОТАЦІЯ

Статус країни-кандидата на членство в Європейському Союзі заклали для України новий шлях фундаментальних змін і стали приводом до приведення національного законодавства у відповідність до законодавства країн-членів ЄС, впровадження в практику застосування ефективного захисту прав свобод та інтересів конкретної особи та суспільства в цілому, з метою утвердження впевненої позиції України на світовій арені як демократичної та правової держави.

¹⁸ Еволюція кримінального процесуального законодавства за роки незалежності України. Режим доступу: URL: http://old.loga.gov.ua/oda/ter/justice/news/2009/10/22/news_11236.html?template=33

Саме норми кримінально-процесуального законодавства отримали виняткове значення у процесі реалізації права особи на законне, справедливе, неупереджене, об'єктивне та прозоре правосуддя, а обраний Євроінтеграційний вектор розвитку України зумовив необхідність гармонізації українського кримінального процесуального законодавства до законодавства Європейського Союзу.

Дослідження процесу становлення та розвитку кримінального процесуального законодавства України в процесі реформування сучасної правничої науки дали справедливі підстави для висновку, що багаторічні наукові та практичні заклики про необхідність комплексного науково-обгрунтованого підходу до підготовки та ухвалення КПК з метою увідповіднення його вимогам сьогодення, з урахуванням законодавства Європейського Союзу та міжнародних спрямованих на захист прав людини, в кінцевому результаті були реалізовані законодавцем у формі прийнятого Кримінального процесуального кодексу України, який вступив у дію 19 листопада 2012 року.

У КПК України 2012 року кримінальний процес отримав свою якісно нову форму та порівняно з КПК 1960 року відобразив положення, раніше не відомі кримінально-процесуальному законодавству України.

Дослідженням сучасного стану кримінального процесуального законодавства України в процесі реформування правничої науки, доведено, що чинний Кримінальний процесуальний кодекс України хоч і створений у дусі демократичних цінностей, однак окремі його норми ще потребують реформування з метою покращення механізму захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина.

Сучасна нестабільність кримінального процесуального законодавства негативно впливає на процес правозастосування, адже вона вносить плутанину в процесі розслідування, розгляду та вирішення кримінальних правопорушень.

Перспективи подальших досліджень полягають в: дослідженні досвіду окремих зарубіжних країн у контексті вдосконалення норм кримінального процесу; аналізу можливостей гармонізації українського кримінального процесуального законодавства з нормами права Європейського Союзу та розроблення ефективного механізму взаємозв'язків суб'єктів кримінального процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Еволюція кримінального процесуального законодавства за роки незалежності України. Режим доступу: URL: http://old.loga.gov.ua/oda/ter/justice/news/2009/10/22/news_11236.html?template=33

2. Конституція України Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-VI#Text>

4. Л. Лобойко Якість кримінально-процесуального закону – запорука його ефективної реалізації». Актуальні проблеми вдосконалення кримінально-процесуального законодавства: Всеукраїнська науково-практична конференція. Національний університет Одеська юридична академія. Одеса. Україна 2017.

5. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України Розпорядження Кабінету Міністрів України; План, Заходи від 27.08.2008 № 1153-р Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2008-%D1%80#Text>

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» [...] Указ Президента України; Концепція від 08.04.2008 № 311/2008 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008#Text>

7. Савонюк Р. Кримінально-процесуальний кодекс України: змістовна характеристика та еволюція розвитку // Кримська світлиця. – 20.01.2012. – № 3.

8. Halunko Vira, Shkuta Oleh, Predmestnikov Oleh, Petrenko Nataliia, Holenko Nina. (2021) International experience in assessing the effectiveness of law enforcement agencies in crime prevention Cuestiones Políticas. Vol. 39 № ° 68 (enero-junio 2021). P. 343-355. Emerging Sources Citation Index (ESCI) Web of Science DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3968.21>

9. Holovnenkov, Pavlo. 2012. Criminal Procedure Code of the Federal Republic of Germany. Scientific and practical commentary and translation of the text of the law with the introductory article by Professor

Uwe Hellmann «Introduction to Criminal Procedure Law of the Federal Republic of Germany. Berlin. Germany.

10. Golovin, D., Nazymko, Y., Koropatov, O., & Korniienko, M. (2021). Electronic evidence: Problems of application in practice in proving crimes in the field of turnover of drugs, psychotropic substances. *Linguistics and Culture Review*, 5(S4), 1741-1753. <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS4.1849>

11. Larysa Arkusha, Maksym Korniienko, Anastasiia Berendieieva. Criminal activity in Ukraine in the light of current conditions. *Amazonia Investiga*. Vol. 8 Núm. 24: 386 – 391/ diciembre 2019. p/ 386-391.

12. Leheza, Yevhen. 2022. Illegal influence on the results of sports competitions: comparison with foreign legislation. *Ratio Juris UNAULA*, 17(34), 53-70. Retrieved from <https://publicaciones.unaula.edu.co/index.php/ratiojuris/article/view/1338>

13. Tymoshyn, Vladymyr Vladymirovych. 2016. Shortcomings of the Criminal Procedure Code of Ukraine (Articles 220, 221). Kyiv. Ukraine.

14. Jurisprudence and fundamentals of legal behaviour in modern civil society: collective monograph / V.M. Halunko, K.M. Hlynyanaya, Ye.O. Kharytonov, O.I. Kharytonova, Z.R. Kisil, P.P. Latkovskiy, P.S. Liutikov, S.V. Mazurenko, O.O. Shkuta, Tertyshnyk V.M., O.V. Todoshak, O.M. Zaiets – Lviv-Torun : Liha-Pres, 2019. – 200 p. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-168-1/129-145>

Information about the authors:

Nikitin Anatolii Anatoliivych,

Candidate of Legal Sciences. Associate Professor,
Vice-rector of the Odessa State University of Internal Affairs
1, Uspenska st., Odessa, 65014, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1376-6764>